

چالش ها و مشکلات پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش شناسی

برگرفته از پایان نامه دکتری

زهرا رضازاده

پاییز ۱۳۹۸

مقدمه

- پژوهش از راههای اصلی پیشرفت و ترقی مادی و معنوی هر کشور
- دانشگاه‌ها متولیان برنامه‌های پژوهشی برای تربیت نیروی انسانی
- پژوهش اقدام اطلاعاتی
- نتایج پژوهش می‌تواند راهگشای بسیاری از مشکلات و پاسخگو به نیازها
- آموزش و پژوهش به‌مثابه دو بال، زمینه رشد هر رشته دانشگاهی
- شناخت مشکلات این دو رکن در هر رشته باعث رشد و ارتقای

- عدم توجه به علل مشکلات و موانع برای پژوهش علم اطلاعات و دانش شناسی
- شناخت بیشتر رشته منجر به شناخت موانع و راهکارها می شود
- جای خالی نظریه و برنامه جامع ملموس است

ضرورت

- گروه‌های آموزشی
- مجریان آموزشی
- کمیته ارزیابی و برنامه ریزی وزارت علوم و تحقیقات و فناوری
- استادان
- دانشجویان

نتایج

- سیستم آموزشی پویا ، نقشه جامع ، تعیین واتخاذ راهبردهای اثربخش

اتفاق
قابل
انتظار

اهداف سخنرانی

- شناسایی و کشف موانع و تنگناهای موجود در پژوهش رشته علم اطلاعات و دانش شناسی بر اساس نظر متخصصان رشته.
- ارائه راهکارهایی برای رفع مقابله و مشکلات موجود در پژوهش از دیدگاه متخصصان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی.
- پیامدهای حاصل از راهکارهای پژوهشی از دیدگاه متخصصان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی

پژوهش عبارت است از گسترش دانش، ارائه راه‌حل برای مسائل واقعی و کمک به توسعه (لوسکه، ۲۰۱۳)؛ و بر این اساس پژوهش مولد پژوهشی است که در حوزه مشخصی، دانش، دیدگاه یا راهکاری نو و کاربردی تولید می‌کند که در نهایت به توسعه یا ارتقای سلامت، رفاه یا شادی می‌انجامد (نظری، ۱۳۹۱).

پژوهش تولید علم است که پژوهشگر بتواند اثبات کند که به پژوهش نیاز است و حدود و دامنه این نیاز را مشخص کند. به عبارتی آشکار نماید که در صورت بازدهی پژوهش او، چه مسئله‌ای حل می‌شود، چه دانش، دیدگاه یا راهکار جدیدی تولید خواهد شد و بالاخره چگونه پژوهشی به توسعه جامعه خدمت می‌کند .

کارکردهای پژوهش

تولید علم و دانش افزایی

نظریه پردازی

کاربردپذیری

مسئله یابی و حل مسئله

تدوین الگوهای تازه و مدل سازی

ساماندهی و استانداردسازی توانمندسازی

ویژگی های پژوهش

پژوهش نظام مند است

پژوهش های علمی، مرکزیت منطق و اندیشه

ماهیت تکاملی و خودتنظیمی علم

توان تعمیم نتایج پژوهش

تحقیق به حل مسئله ای معین معطوف

اصالت ماهیت داده ها

چالش‌ها موانع فعالیت‌های پژوهشی در کشور

ضعف ارتباط لازم بین دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی

اعمال سلیقه شخصی در ارزشیابی طرح‌ها، مقالات و...

نبود فهرست مشخصی از مسائل و اولویت‌های پژوهشی

کمبود بانک‌های اطلاع‌رسانی داخلی مربوط به پژوهش‌های انجام‌شده و در حال اجرا

پایین بودن حمایت مالی سازمان‌های خارج از دانشگاه از پژوهش‌های دانشگاهی

کمبود لوازم و امکانات موردنیاز پژوهش و مشکل بودن تهیه آن‌ها

بودجه ناکافی دانشگاه‌ها برای فعالیت‌های علمی - پژوهشی

عناصر انسانی

چگونگی روند پژوهش علم اطلاعات و دانش شناسی

- افزایش کمی پژوهش‌های پایان‌نامه‌ای (۱۳۴۰، ۱۳۵۰ و ۱۳۶۰) سادگی در محتوا و روش پژوهش .

- افزایش کمی و کیفی پژوهش‌های در دهه‌های (۱۳۷۰ و ۱۳۸۰)، رشد گروه‌ها و دانشجویان، بکارگیری دانش‌آموختگان خارج از کشور به عنوان عضو هیئت علمی، رشد مجله‌های علمی - پژوهشی، همایش‌های داخلی و خارجی.

مشکلات پژوهش علم اطلاعات و دانش شناسی از دیدگاه پژوهشگران

نمی گذارند

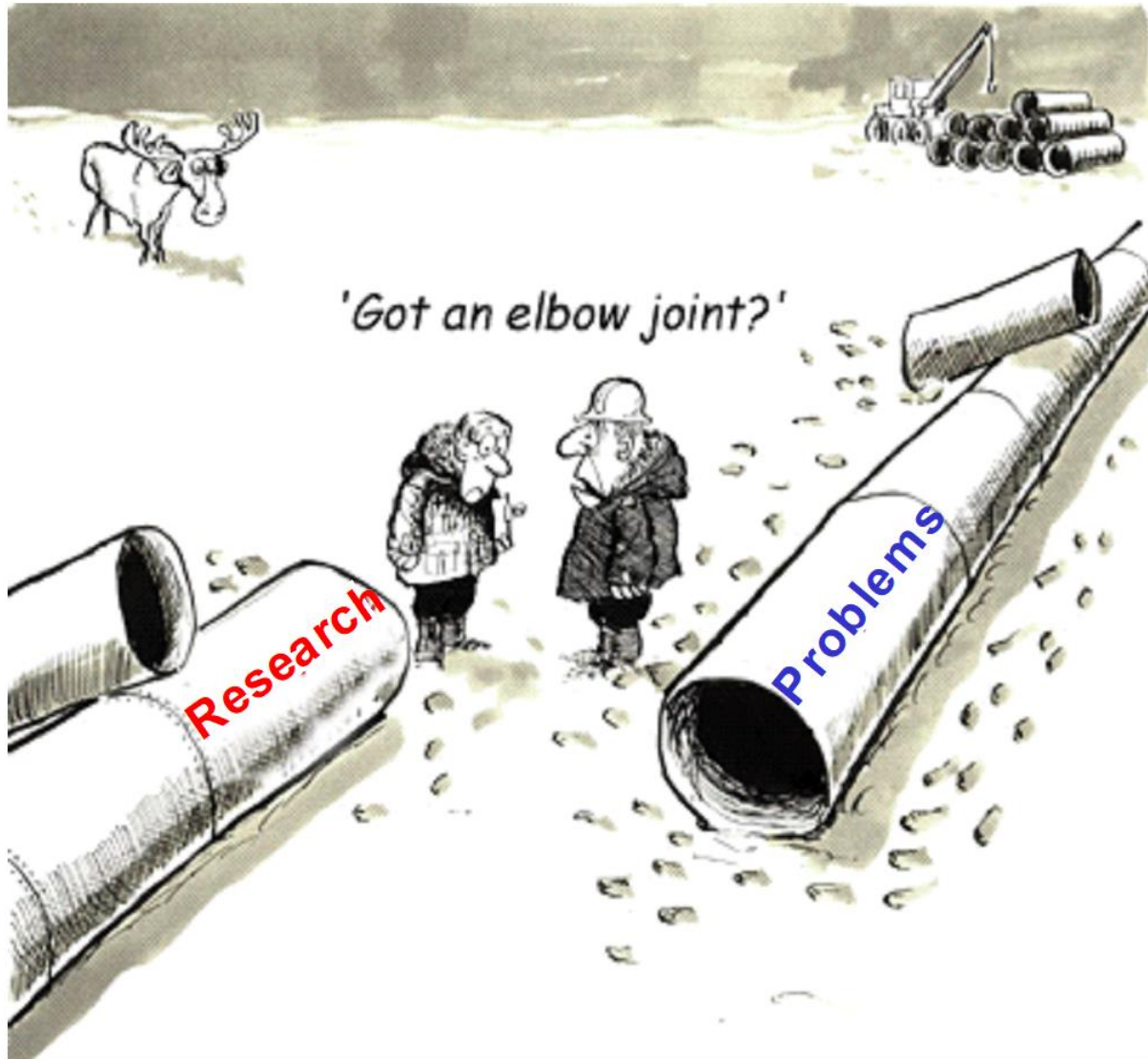
مشکلات زیرساختی
(فرهنگی، آموزشی)
مشکلات اجرایی و عملی
نبود فرهنگ پژوهش
سنت پژوهش

نمی توانم

مشکلات علمی و ضعف در
بازآموزی ها
اضطراب پژوهشی

نمی خواهم

مسئله سازی
مشکلات تحریک کننده
مبانی نظری و ارائه نظریه
عدم توازن و تناسبی در موضوعها

۱۳ عضو هیئت علمی از دانشکاه‌های مختلف

درصد	فراوانی	فراوانی و درصد دانشگاه
۵۳/۸	۷	کمیته برنامه ریزی
۱۵/۳	۲	آزاد اسلامی (کمیته ، علمی کاربردی)
۱۵/۳	۲	پیام نور
۷/۷	۱	غیر انتفاعی
۷/۷	۱	صاحب نظر
۱۰۰	۱۳	کل

درصد	فراوانی	جنسیت
۸۴/۶	۱۱	مرد
۱۵/۳۸	۲	زن
۱۰۰	۱۳	کل

زمینه های مشکلات

مقوله ها	مولفه ها	شواهد
نبود مسئله یابی	حل مسئله	ایراد اساسی در این میان نگاه کمی به تولید مقاله بوده و نیاز جامعه حرفه ای و انجام پژوهش های با عمق بیشتر که مشکلات جاری حوزه را هدف قرار داده باشند کمتر مورد توجه بوده است
نقش کم رنگ برخی استادان	هدایتگری استاد دانش پژوهشی روحیه پرسشگری	هدایت پایان نامه ها به تناسب تخصص استادان راهنما نیست استادان راهنما به اندازه کافی مسلط نیستند از طرفی بعضی از استادان خودشان آمار نمی دانند
فقدان بستر پژوهشی	زمینه سازی	جنبه کمی را کاهش دهیم و دانشجو کمتر و استاد بهتر داشته باشیم و این نیاز به امکانات و منابع مالی دارد که دانشگاه ها حمایت کنند

علل مشکلات و موانع پژوهش

شواهد	مولفه ها	مقوله ها
<p>مشکلی را که به تازگی در وزارتخانه می بینیم این است که پایان نامه ها را وابسته به ارائه مقاله کردند، دانشجوی دکترا که می خواهد دفاع کند، باید دو تا مقاله علمی پژوهشی و یا آی اس آی را چاپ کند و بعد اجازه دفاع بگیرد، بنابراین دانشجو از ابتدا نه به موضوع موردعلاقه و نه آنچه موردنیاز جامعه است، فکر نمی کند و به تنها چیزی که فکر می کند این است که این مقاله ها چاپ می شوند یا خیر؟</p>	<p>درگیر کردن دانشجویان استخراج مقاله از پایان نامه ها</p>	<p>تأثیرات منفی مقالات پایان نامه ها</p>
<p>مقاله های زیادی در رشته ما چاپ می شود ولی این به معنی تولید دانش نیست. البته این مشکل در همه رشته ها وجود دارد، در حالی که پژوهش و تولید مقاله هدفی جز افزایش رتبه دانشگاه ها و نیز ارتقای استادان ندارد.</p>	<p>افزایش کمی مقالات ترفیع رتبه</p>	<p>مشکل تولید مقاله</p>

علل مشکلات و موانع پژوهش

شواهد	مولفه ها	مقوله ها
<p>سیل عظیم مقاله‌هایی که تولید می‌شود کمی است، البته بد نیست که در نهایت این کمیت نهایت به کیفیت منجر شود و این امر باید سازمان‌دهی شود و مقاله‌ها باید دارای نوآوری و جنبه کاربردی باشند.</p>	<p>گیرایی مقالات</p>	<p>محدودیت اثربخشی مقالات</p>
<p>برخی از کتاب‌های رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی که چاپ می‌شوند نه تنها استفاده عملی ندارند و بلکه در تدریس و تحقیق هم استفاده نمی‌شوند و این‌گونه کتاب‌ها فقط در قالب کتاب هستند و کتاب‌سازی شدند و با تیراژهای بالا هم چاپ می‌شوند که این موارد باعث ایجاد مشکل می‌شوند.</p>	<p>بازار انتشارات</p>	<p>نظام انتشارات نامناسب</p>
<p>متأسفانه تولید دانش در کشور ما نسبت به اثربخشی آن خیلی زیاد نیست شاید در کشور طبق آمارهایی که شنیدیم بیشترین مقاله‌ها را در نشریه‌های معتبر بین‌المللی شاهد هستیم. چطور ما این‌همه تولید دانش را داریم اما پیشرفت صنعتی، تبدیل دانش به فناوری و تبدیل آن به ثروت خیلی کمتر از آنجایی است که تولید دانش آن‌ها پایین‌تر است اما آن‌ها از همین مقدار کم بیشترین استفاده را می‌کنند.</p>	<p>جایگاه تولید دانش</p>	<p>نبود کیفیت لازم تولید دانش</p>

مشکلات و موانع پژوهش

عوامل بیرونی

عدم مدیریت زمان
بحران مالی
سیاست کلان آموزشی

محدودیت زمان پژوهش
محدودیت منابع مالی
ضعف حمایت دانشگاه
عدم پذیرش پژوهش محوری

کمبود وقت استادان است مدیریت دانشجو از یک طرف که باعث می شود تعداد زیادی دانشجو بگیریم و استاد تعدادی زیاد دانشجو داشته باشد و مطالعه پایان نامه را برایش دشوار کند

عوامل انسانی

چالش های انسانی

عدم روحیه کار پژوهش
ضعف انگیزش
ضعف و توان مهارتهای پژوهشی

نداشتن روحیه کار در پژوهش برای اینکه نمی دانند نتیجه تحقیقتشان کجا کاربرد دارد

مقوله اصلی

مولفه ها

مشکلات و موانع پژوهش

موانع خلاقیت

مسئله سازی
تقلید پذیری
عدم برنامه ریزی راهبردی

فقدان مسئله یابی
عدم نوآوری در پژوهش
فقدان طرح و برنامه

به اعتقاد من نوآوری بسیار کم است؛ و اگر هم هست بیشتر تقلید است و پژوهش گران با پافشاری می خواهند موضوعات غیر مرتبط با جامعه ایرانی را در ایران بررسی کنند.

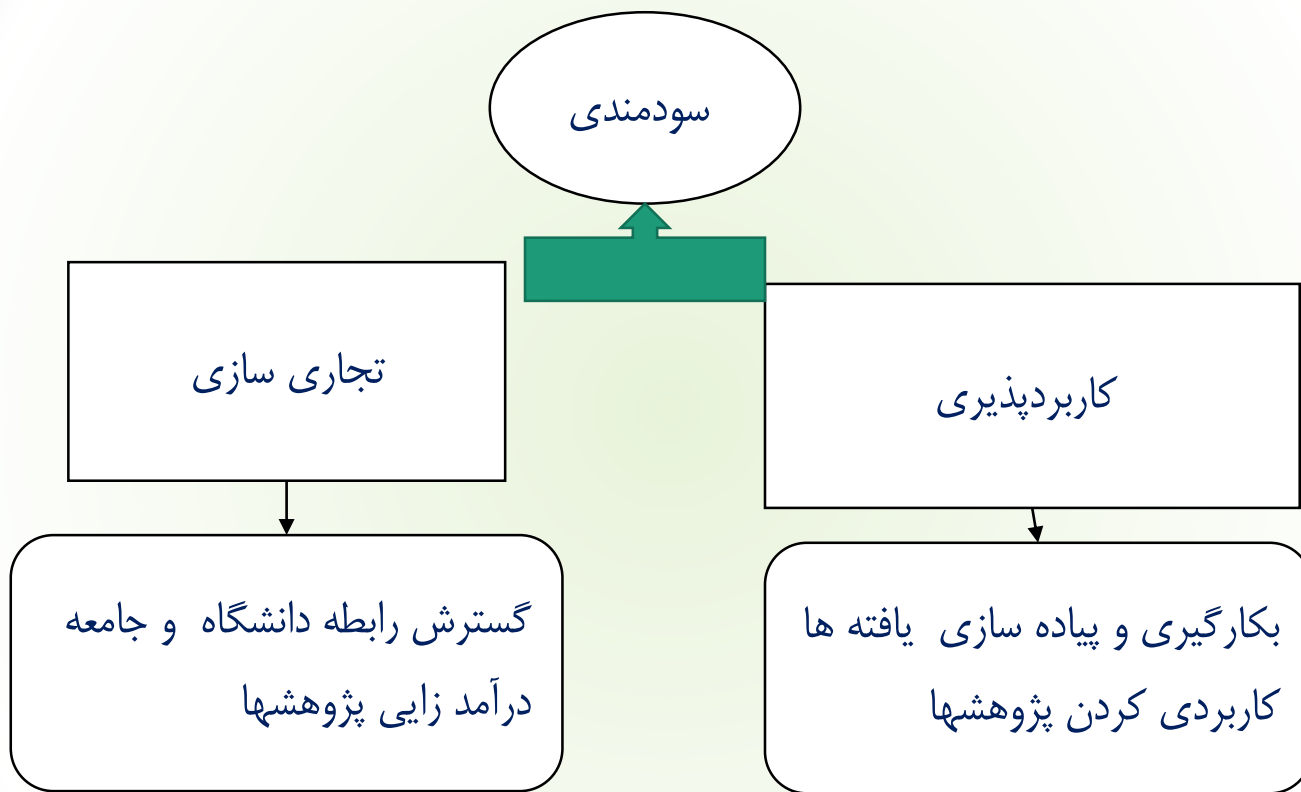
عوامل درونی

ضعف ساختار پژوهشی
تعهد گریزی

سطحی نگری به روش شناختی
عدم توجه به موضوعات اساسی
روشهای غیر اخلاقی

مشکل های عمده در این زمینه هدفمند نبودن پژوهش، سطحی بودن رویکرد پژوهشی، تکرار موضوع های پژوهشی و برخی اشتباهات روش شناختی است

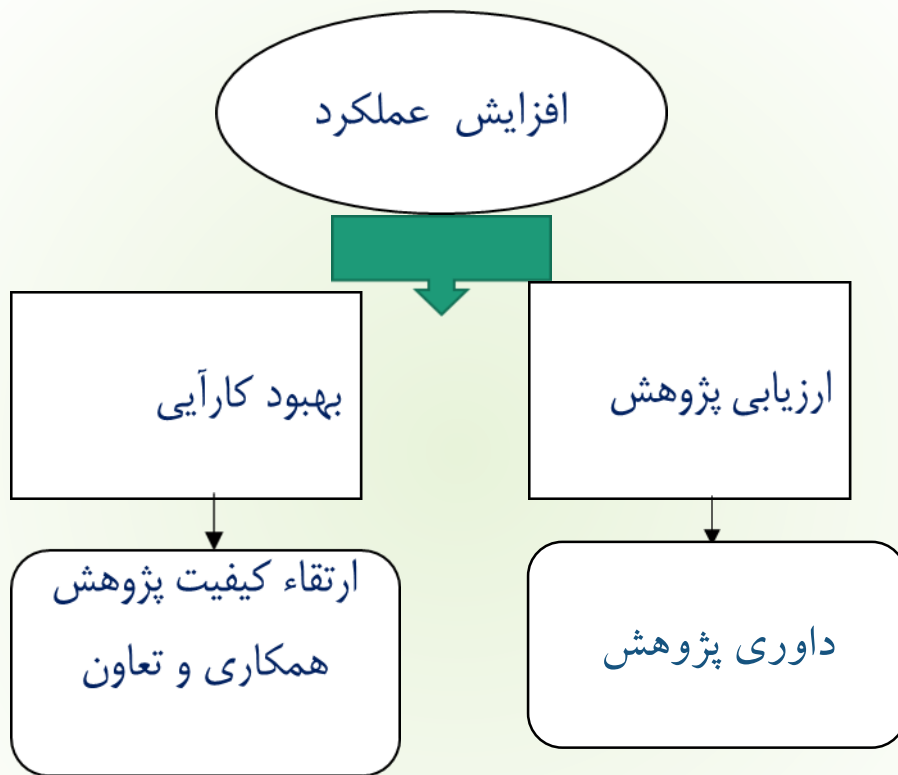
راهکارهای مقابله موجود در پژوهش

خیلی از این پایان نامه ها را حتی می توانیم به سمت تجاری سازی هم ببریم و این جز از مسیر شناسایی نیازهای واقعی و یافتن مسائل مبتلابه سرانجام نخواهد رسید

یافته های این پژوهش ها باید کاربردی باشد و به گونه ای که در عمل بتوان از آنها در فرایند کاری مثل نیاز شناسی، مجموعه سازی، سازمان دهی و ارائه خدمات و مدیریت استفاده کرد

راهکارهای مقابله موجود در پژوهش

تمام پژوهشگران این رشته در نقشه جامع کاملاً همفکری و همکاری داشته باشند و در کلیت اشتراک مساعی داشته باشند

راهکار این است که گروه‌های پژوهش بر این باشند که چه کسی از ما بیشتر انتقاد کند و برای داورها استفاده کنیم. همه این‌ها تجربیات است که بیش از ۱۰ سال تدریس و پژوهش و اجرا می‌باشند

پیامدهای حاصل از راهکارها

توسعه خود کارایی

توانمندی مشاوره اطلاعاتی
توانمند سازی پژوهش

مشاوره اطلاعاتی
ارتقاء پژوهش
توان افزایش پژوهشی

استادی که به جامعه مشاوره اطلاعاتی می دهد و به
دانایی اعتقاد و باور دارد و خودش را درگیر فرایند
دانستن تولد تا مرگی می داند

عوامل اجرایی

قابلیت اجرایی شدن
بومی گرایی

اجرا پژوهشها
پاسخگویی به نیازهای پژوهشی جامعه

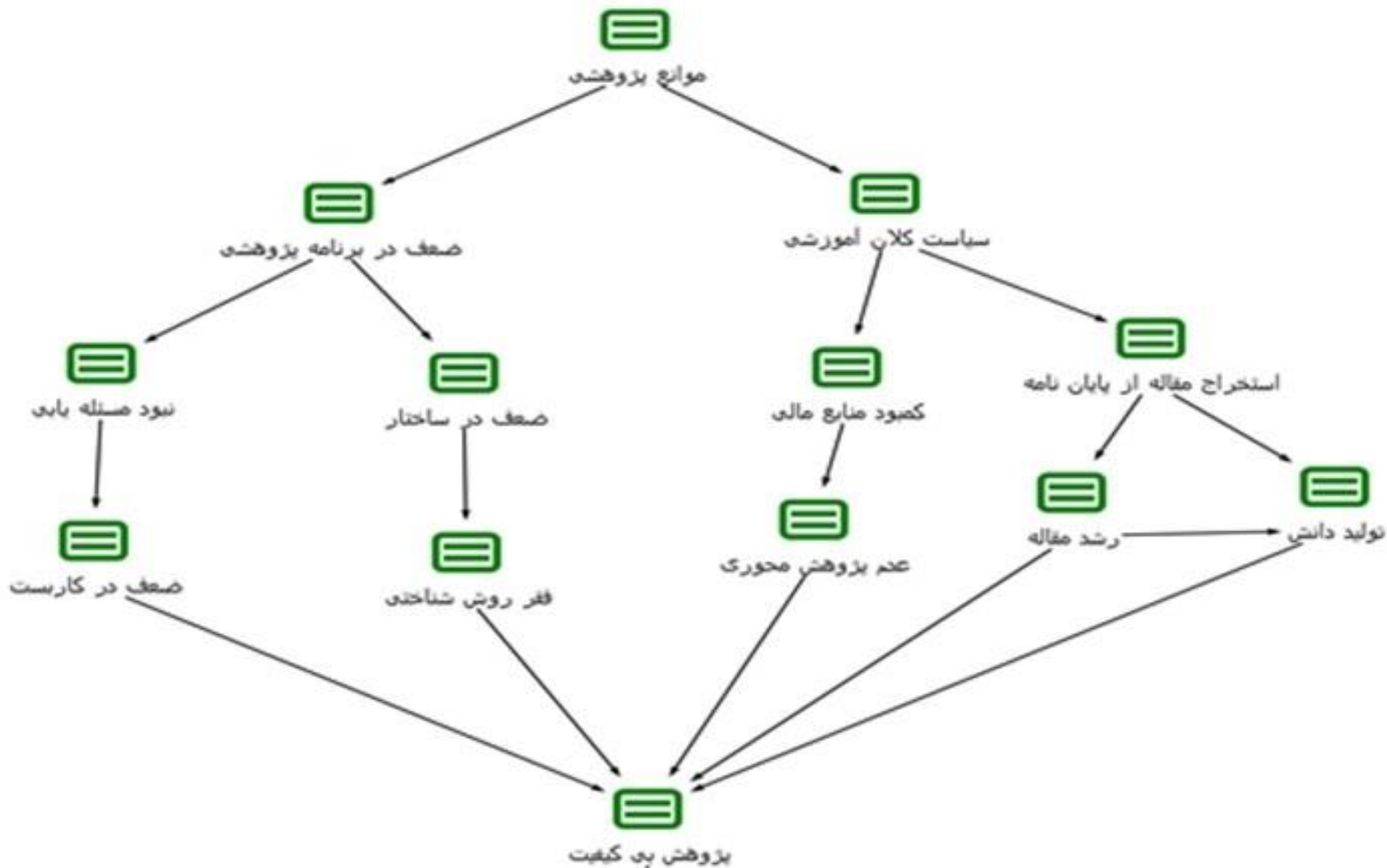
اگر ما تحقیقات را در راستای پاسخ به چالش های اساسی
جامعه انجام بدهیم می توانیم پاسخی به پرسش هایی از قبیل
پرسش های زیر بیابیم مثلاً این که چرا جامعه به مطالعه زیاد
علاقه ندارد و چرا به کتابخانه ها مراجعه نمی کند؟

میزان پراکندگی مقوله های اصلی

Code System	IV:1	PCL IV:2	PCL IV:3	PCL IV:4	PCL IV:5	PCL IV:13	IV:6	PCL IV:8	P... IV:7	PNU IV:9	LISE IV:10	I... IV:11	IV:12
پژوهش													
+ توانمندی مشاوره اطلاعا...		8	1	1	1	4				2	2		1
+ توانمندی مسئله یابی		3	1		1					2	2		
+ تولید دانش	4	8	4	1	4	2	2	3	3	9	3	4	2
+ تولید مقاله					1					2			
+ تاثیر پایان نامه ها		2		1	1	2	1		4	2	1	1	2
+ محدود بودن فعالیتهای پژوهش	1		2		3	3	1	1	2		1	2	1
+ عدم پذیرش طرح پژوهش	1	3	1	7	9	4	7	3	1		2	2	
+ مشکلات پژوهش و پایان	3	18	4	4	9	3	4	2	5	12	4	8	1
+ کاربردی پژوهشها	5	2	1		6	6	1	3	3	4		2	2
+ درآمد زایی پژوهشها	1	6			2	2			1		3	1	
+ ارزیابی پژوهشها		3	2							1			1
+ اجرایی پژوهشها	1					2	1			1	1		
+ پاسخگویی به نیازهای پژوهش	3	2				1		1		1	2		
+ راهکارهای پژوهشی	7	5	7	1	26	2	2	2	7	9		2	3

میزان پراکندگی مقوله های اصلی در هر یک از مصاحبه های انجام شده (خروجی نرم افزار MAXQDA)

نتیجه گیری

نتیجه گیری

- **مشکلات پژوهشی:** - (عصاره و همکاران، ۱۳۹۳؛ حافظی و همکاران، ۱۳۹۳؛ اسد نیا، ۱۳۹۱؛ شرفی، ۱۳۹۰؛ زارعی و فامیل روحانی، ۱۳۸۸؛ بهزادی، ۱۳۸۷؛ علومی، ۱۳۸۰؛ رانگ، ۲۰۱۷؛ بهار دوج، ۲۰۱۷؛ بول و همکاران، ۲۰۱۲؛ کین، ۲۰۱۲؛ ندیم، ۲۰۱۱؛ بیگز و بیگز، ۱۹۸۸)
- **ضرورت حل مسئله** (دیانی، ۱۳۷۸؛ منصوریان، ۱۳۹۲)، **نبود برنامه تحقیقاتی**، نداشتن دستاوردهای علمی - پژوهشی، **عدم همخوانی با نیازهای بومی جامعه** - (آذرانفر، ۱۳۸۵) -- (اسد نیا، ۱۳۹۱) **استخراج مقاله از پایان نامه ها** فتاحی؛ بگلو و آخشیک (۱۳۹۳) **رابطه معکوس کمیت و کیفیت در مقالات** - (حسن زاده و همکاران، ۱۳۹۵؛ مرادی مقدم، ۱۳۹۱؛ زارعی و فامیل روحانی، ۱۳۸۸؛ ندیم، ۲۰۱۱)، **انتشارات:** (اوکولا، ۲۰۰۷؛ محمدی، ۱۳۹۶؛ حافظی و همکاران، ۱۳۹۳؛ امرایی و همکاران، ۱۳۹۲؛ رادفر، ۱۳۹۰)
- زین العابدینی و ملک بهزادی و جوکار، ۱۳۹۰؛ اشرفی ریزی و همکاران، ۱۳۸۹)، **ارتباط با صنعت** (مدیران اطلاعات، تجاری سازی) زین العابدینی و محمدی (۱۳۹۶)؛ (احسانگرایی، حیدری و کوکبی، ۱۳۹۵)، **عدم رویکرد پژوهش محوری در سیاست کلان آموزشی** (بهار دوج، ۲۰۱۷؛ زارعی و فامیل روحانی، ۱۳۸۸؛ گنجی، ۱۳۸۳)، **روحیه کار پژوهشی:** (رحیمی و آزاد، ۱۳۸۶؛ ندیم، ۲۰۱۱)، **کسب مدرک:** (جعفر زاده و همکاران، ۱۳۸۳؛ علومی، ۱۳۸۰؛ ندیم، ۲۰۱۱)،
- ضعف ساختار در روش شناسی** (کین، ۲۰۱۱؛ عصاره و همکاران، ۱۳۹۳؛ شرفی، ۱۳۹۳)، **روش های کمی و استفاده از آمارها** - مختارپور و حیدری (۱۳۹۶)،

